

امید به پایان مدل احترام یک جانبه در روابط ایران و جمهوری آذربایجان

G/سرویس آذربایجان

امید به پایان مدل احترام یکجانبه در روابط ایران و جمهوری آذربایجان

احمد اولی نسب

حجت الاسلام و المسلمین دکتر حسن روحانی رئیس جمهوری منتخب ایران در اولین کنفرانس مطبوعاتی خود در جمع خبرنگاران داخلی و خارجی تاکید کرد در عرصه سیاست خارجی اولویت دولت تدبیر و امید ، توسعه مناسبات بر اساس احترام و منافع متقابل خصوصاً با همسایگان خواهد بود. این سخنان رئیس جمهوری منتخب هر چه بیشتر امیدها برای تغییر در برخی از حوزه های سیاست خارجی را افزایش داده است، یکی از حوزه های مهم که بنظرمی رسد به تغییرات جدی در رویکرد سیاست خارجی کشورمان نیاز دارد، جمهوری آذربایجان همسایه شمالی کشورمان است. جمهوری آذربایجان کشوری کثیرالمله و با نه میلیون جمعیت وبا اکثریت شیعه بزرگترین کشور قفقاز جنوبی می باشد، این کشور نفت خیز و ثروتمند با داشتن نوعی حکومت الیگارش با ارمنستان برسرملکیت منطقه قره باغ مناقشه دارد و حدود بیست درصد از این کشور در اشغال است . از سال 1994 تاکنون آتش بس شکننده ای بر خط تماس جمهوری آذربایجان وارمنستان حاکم است . مروری به آنچه که در روابط ایران و جمهوری آذربایجان درسالهای اخیر گذشته و رسانه ای شده است نشان می دهد که نمی توان روابط کنونی تهران و باکو را در چارچوب اصل احترام متقابل ترسیم کرد بلکه مناسب ترین عنوان برای مدل کنونی روابط دو کشور اصرار یک طرف بر احترام و همگرایی و اصرار طرف مقابل بر عداوت و واگرایی می باشد .

واقعیت این است که ایران به عنوان یکی از اولین کشورهاییه که استقلال جمهوری آذربایجان را در سال 1991 برسمیت شناخت ، همواره تقویت استقلال و حمایت از تمامیت ارضی جمهوری آذربایجان را به عنوان اصل راهبردی خود قرارداده است، بطوریکه در این راه چنانچه اسفند 91 محسن رضایی دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام و فرمانده وقت سپاه پاسداران در مصاحبه با خبرنگاران در تبریز فاش ساختند، تعداد زیادی ایرانی در جریان حمایت از جمهوری آذربایجان در جنگ قره باغ شهید شدند و ایران از کمک ها و آموزشهای نظامی به جمهوری آذربایجان در جریان این مناقشه قره باغ دریغ نکرده است، کمک هایی که اگر انجام نمی گرفت چندین فاجعه نظیر کشتار خوجالی تکرار می شد و بخش بیشتری از خاک این کشور اشغال شده بود ، ایران حتی در زمانیکه دولت قومگرایی جبهه خلق به رهبری ابوالفضل ایلچی بیگ بجای شعار آزادی قره باغ ، شعار ساده لوحانه راه قره باغ از تبریز می گذرد را سر می داد ،از کمک به جمهوری آذربایجان خودداری نکرد. تهران از سال 1991 کمکهای انساندوستانه خود به جمهوری آذربایجان را آغاز و سپس با کمک های نظامی و امنیتی و سیاسی آن را تکمیل کرد. در26 ژوئن 1993 حیدرعلی اف که آن زمان ناگزیر در نخجوان منطقه برون گان جمهوری آذربایجان اقامت گزیده بود با هوپیمای شخصی آیت الله هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری وقت ایران به باکو آمد. این روز در تاریخ جمهوری آذربایجان به عنوان روز نجات ملی نامگذاری شده و به عنوان عید تعطیل رسمی می باشد. اگرچه امروزه و در برنامه های مربوط به "میلی قورتولوش گونو" (روز نجات ملی) هیچ اشاره ای به کمک های ایران برای روی کارآمدن حیدر علی اف نمی شود ، اما کمک های ایران آن روز تنها به این مساله محدود نشده است، دولت حیدرعلی اف در همه عرصه ها از کمک های ایران بهره مند شد، نخجوان که در محاصره ارمنستان بود با گاز، برق و کالاهای ایرانی از فاجعه انسانی نجات یافت، با حمایت های نظامی ایران و شهید شدن دهها ایرانی جلوی پیشروی ارامنه گرفته و از قتل عام آذری ها در مناطقی نظیر زنگیلان و فضولی و تکرار کشتار خوجالی جلوگیری شد. یکی از هزینه های این حمایت ؛ ساقط شدن هوپیمای هرکولس ایران در اسفند 1373 بر فراز قره باغ با 23 خدمه بود که 17 نفر آنها زن و بچه بودند . اما تهران مصمم به حمایت ازتمامیت ارضی جمهوری آذربایجان و مردم مسلمان این کشور پس از آنکه در 12 می 1994 (22 اردیبهشت 1373) آتش بس بین ارمنستان و جمهوری آذربایجان برقرار شد ، به کمک های خود به دولت حیدر علی اف ادامه داد. نمایندگی های کمیته امداد و هلال احمر ایران با فعالیت در جمهوری آذربایجان به کمک دهها هزار مستمند، آواره و خانواده های شهدای قره باغ شتافتند و این کمک ها که مقدار آنها دهها میلیون دلاربوده است ، تاکنون ادامه دارد، اما راهبردی ترین کمک ایران به جمهوری آذربایجان که درمناسبات دو کشور با هیچ امتیازی قابل معاوضه نیست، اقدام ایران در برقراری ارتباط زمینی بخش اصلی جمهوری آذربایجان با جمهوری خودمختار نخجوان می باشد. ارتباط این دو بخش که از ارمنستان بود بواسطه مناقشه قره باغ ازهم جدا شد.اکنون بیست سال است که روزانه دهها اتوبوس، خودرو، کامیون و تانکهای فرسوده سوخت و صدها شهروند آذری از طریق مرز بیله سوار وارد ایران شده و بدون اینکه نیاز به روادید داشته باشند، از خاک کشورمان به نخجوان می روند. حمایت های ایران از جمهوری آذربایجان با همان شدتی که در دوران حیدر علی اف (2003-1993) بود در دوران الهام علی اف (2003 تاکنون) نیز ادامه یافت که لغو یکطرفه روادید برای اتباع جمهوری آذربایجان از 12 بهمن 1388 بود .در این راستا بارها رئیس جمهور و مقامات عالیترتبه ایران با سفر به باکو، جمهوری آذربایجان را کشور دوست و برادر ایران و پیشرفت و آبادانی این کشور را پیشرفت ایران خواندند .

اما در طرف مقابل، جمهوری آذربایجان به همان اندازه که در حرف و شعار بر روابط حسنه با تهران تاکید می کند در عمل از انجام دادن هیچ اقدام غیر دوستانه ایابی نداشته است. ضمن اینکه میان اصرار تهران براحترام و همگرایی با اصرار باکو بر تحقیر و واگرایی ارتباط مستقیمی بوده است . فهرست اقدامات ضدایرانی جمهوری آذربایجان در دو سه سال اخیر به دهها مورد می رسد، که تشریح هر کدام از آنها به مقاله ای مجزا نیاز دارد ، عناوین بخشی از این اقدامات ضد ایرانی عبارتند از :

تحریف رسمی تاریخ و تمامیت ارضی ایران در کتب رسمی از مقطع ابتدایی تا دانشگاه و معرفی ایران به عنوان متجاوز برای نسل جدید جمهوری آذربایجان

طرح ادعای ارضی علیه ایران با بکار بردن اصطلاح مجعول آذربایجان جنوبی در رسانه های رسمی و غیر رسمی

همکاری با موساد در ترور دانشمندان هسته ای ایران از جمله دیدار جمالی فشی عامل ترور دکتر شهریار با ماموران موساد در باکو و پناه دادن به یک یهودی با نام مستعار جاویدان که در طرح ریزی ترور دکتر احمدی روشن و علیمحمدی دست دارد مجموع این موارد منجر به احضار سفیر جمهوری آذربایجان و یادداشت اعتراض وزارت امورخارجه کشورمان در بهمن 1390 شد که خبر آن در رسانه ها منتشر شد .

عقد قرارداد تسلیحانی دو میلیارد دلاری با رژیم صهیونیستی و فراهم ساختن پروازهای هوپیمایهای بدون سرنشین هرمیس و هرون اسرائیل در مرزهای ایران

تامین نیمی از نفت و گاز مورد نیاز رژیم صهیونیستی ازجمله تامین بنزین تانکهای اسرائیل در جریان جنگ 33 روزه و 22 روزه

دستگیری دهها نفر ازمسلمانان و اسلامگرایان به علت اعتراض به ممنوعیت حجاب درمدارس متوسطه با پاپوش مواد مخدر، براندازی و یا جاسوسی برای ایران و تحویل برخی از آنها نظیر نجات علی اف سردبیر نشریه اسلامگرای آزاد خبر به سفارت اسرائیل برای شکنجه

میزبانی نشست گروهک های تجزیه طلب و ضد ایرانی نظیر گروهک داک (باصطلاح کنگره آذریهای جهان) که معتقدند اساسا کشوری بنام ایران وجود ندارد

حمایت از فعالیت رسانه های قومگرای ضد ایرانی نظیر دادن دفتر نمایندگی و استودیو به شبکه پان آذریستی گون آذ تی وی که با حمایت امریکا برای دامن زدن به قومگرایی و تجزیه طلبی در ایران تلاش می کند.

میزبانی از گروهک های تروریستی ضد ایرانی نظیر گروهک منافقین و پژاک

مشارکت در تحریم ها علیه ایران درسطح گسترده تراز قطعنامه های شورای امنیت، بطوریکه شهروندان ایرانی نمی توانند در بانک های جمهوری آذربایجان حساب بانکی باز کند .

مصادر کردن دهها میلیون دلار از سرمایه ایرانیان از طریق لغو امتیاز رویال بانک

مجبور کردن صدها ایرانی مقیم جمهوری آذربایجان به خروج از جمهوری آذربایجان از طریق عدم تمدید روادید به بهانه های واهی یا درخواست از آنها برای ترک تابعیت ایران معرفی کردن ایران به عنوان عامل ترویج مواد مخدر در جمهوری آذربایجان یا پخش گزارشهای تقریباً روزانه از شبکه های تلویزیونی ، این در شرایطی است که سربازان آذری در افغانستان در حفاظت از مزارع کشت خشکاش با امریکاییها همکاری دارند و کریدور هوایی زیر نظر ایساف برای حمل مواد مخدر از افغانستان به اروپا از آسمان آذربایجان می گذرد .

لغو یکجانبه قرارداد تسهیلات گذر مرزی تا شعاع 45 کیلومتری برای مرزنشینان در دسامبر 2012 و ایجاد مشکل برای هزاران مرزنشین ایرانی دستگیری و زندانی کردن دهها مسافر ایرانی به علت ندادن رشوه از طریق پاپوش مواد مخدر بازگرداندن شش نفر از کارمندان نمایندگی های ایران از فرودگاه باکو یا مرزهای زمینی به رغم داشتن گذرنامه خدمت و روادید در دو سال اخیر

تیرباران وحشیانه یک مرزبان ایرانی بدون اسلحه در مهر 90 که طرف آذری ادعا می کرد وارد خاک آذربایجان شده بود.

محکوم کردن میکائیل کاظمی کارمند حفاظت نمایشگاه اردبیل به سه و نیم سال حبس ناعادلانه و سفارشی در اردیبهشت 92 به این بهانه که سهوا خشاب اسلحه خود را فراموش کرده بود به مرزبانی تحویل دهد، این در شرایطی است که ایران در دو سال اخیر سه بار متوالی تعدادی از اتباع جمهوری آذربایجان که به علت جاسوسی یا ارتباطات غیر متعارف بازداشت شده بودند آزاد کرده است . این موارد عبارتند از : آزادی رشید علی اف فیزیکیان آذری در 21 مرداد 89 ، آزادی فرید حسین و شهریار حاجی زاده باصطلاح دو شاعر آذری در 14 شهریور 91 و آزادی خالد خالد و شامخال حسین اف در خرداد 92

مانع تراشی برای تردد کامیونهای ایرانی از جمهوری آذربایجان به گرجستان و روسیه و دیگر کشورها به بهانه های واهی

خودداری رئیس جمهوری آذربایجان از شرکت در نشست سران غیرمتعهدها و جشن بین المللی نوروز در تهران علیرغم دعوت های مکرر و برغم دو بار سفر محمود احمدی نژاد به باکو برای شرکت در اجلاس سران خزر و اکو در سالهای 1389 و 1391

زمینه سازی برای حضور وهابی های جمهوری آذربایجان در سوریه برای نبرد با ارتش سوریه که در این خصوص به ساماندهی انتقال وهابی ها از شهرهای زاگاتالا و گوسار جمهوری آذربایجان به سوریه می توان اشاره کرد .

تبلیغ همه جانبه ادعای دروغ حمایت ایران از ارمنستان در حالی که با زدوبند مافیای دولتی ، مقامات ارمنستان با عناوین روسی در چاههای نفتی باکو سرمایه گذاری کردند و باکو پس از سالها فروش نفت و گاز ارزان به ارمنستان از طریق گرجستان ، اکنون رسماً برای فروش انرژی به ارمنستان اعلام آمادگی کرده است.

مداخله در امور آذربایجان ایران از طریق اقداماتی نظیر نامگذاری 31 دسامبر به عنوان روز همبستگی آذربایجان جهان

ادعای ارضی به حوزه نفتی سردار جنگل ایران یک سال پس از آنکه مقامات انرژی جمهوری آذربایجان اکتشاف این حوزه نفتی را به مقامات وزارت انرژی ایران تبریک گفته بودند .

جمهوری آذربایجان در ادامه همین رویکرد غیردوستانه از دو سال پیش فشارهای گسترده، غیر قانونی و غیر انسانی برای تعطیلی یا محدود کردن فعالیت نمایندگی های بیت مقام معظم رهبری، کمیته امداد، بانک ملی، رایزنی فرهنگی ، صداوسیما، مدرسه ایرانیان و تعداد دیگر از نهادهای ایرانی آغاز کرده است. خودداری یا اخلال در دادن روادید کارکنان این نمایندگی، تهدید نیروهای محلی این نمایندگی ها ، ایجاد پاپوش های مالیاتی و غیره از جمله اهرم های طرف آذری است . نمونه این اقدامات ضد انسانی بازداشت آثار بایراملی خبرنگار محلی صداوسیما در باکو در بهمن 1390 بود که واکنش نهادهای بین المللی مدافع حقوق بشر را بدنبال داشت. جمهوری آذربایجان در حالیکه ادعای آزادی بیان و آزادی فعالیت های رسانه ها را دارد و به این بهانه نیز دفتر شبکه های تجزیه طلب ضد ایرانی نظیر گون آذ تی وی در باکو مستقر می باشد ، بارها دفتر نمایندگی صداوسیما که فعالیت های برنامه سازی آن در راستای تقویت اشتراکات و همگرایی دو کشور است، تحت فشار قرارداده و توافقات رسانه ای از نقض کرده است، باکو همچنین با برخورد های توهین آمیز خود رویکرد تعطیلی فعالیت خیریه نمایندگی کمیته امداد و مرکز پزشکی امام علی ع را در پیش گرفته است که قدرشناسی بیست سال کمک های این نهاد محسوب می شود، و این در شرایطی است که دهها باصطلاح موسسه خیریه غربی و صهیونیستی آزادانه در باکو فعالیت می کنند .

همگی این موارد که پیش از این ، اخبار آنها در رسانه ها منتشر شده اند ، نشان می دهد که در روابط کنونی ایران و جمهوری آذربایجان نشانی از احترام متقابل دیده نمی شود ، البته دامنه سیاست ایران ستیزی و اسلام ستیزی جمهوری آذربایجان بسیار بیش از این موارد است . نگاهی به کم و کیف روابط نشان می دهد که در سالهای اخیر هر مقدار که ایران یک طرفه بر جمهوری آذربایجان با احترام برخورد کرده است ، متقابلاً رفتارهای ضد ایرانی جمهوری آذربایجان تقویت شده است .

در یک جمع بندی کلی باید گفت رفتار کنونی سیاست خارجی کشورمان در قبال جمهوری آذربایجان چه بخاطر مشی برادر بزرگتر یا رافت اسلامی و یا فریفته شدن به اظهارات مقامات آذری در دیدارهای دوجانبه ، و چه بدلیل ملاحظات تحریمی یا اولویت نداشتن جمهوری آذربایجان باشد، با اصول عزت ، حکمت و مصلحت تطابقی ندارد. از اینرو پس از خلق حماسه باشکوه سیاسی توسط ملت ایران در 24 خرداد انتظار می رود دولت تدبیر و امید با استفاده از ابزارهای متعدد و بحق کشورمان ، به مدل احترام یک طرفه درمناسبات با جمهوری آذربایجان پایان دهد. سکانداران سیاست خارجی دولت تدبیر و امید بر این موضوع اشراف خواهند داشت که اظهارات مقامات جمهوری آذربایجان مبنی بر تلاش برای توسعه مناسبات با ایران در دوره ریاست جمهوری دکتر حسن روحانی تا زمانیکه در عمل تصحیحی در رفتارهای باکو صورت نگیرد، تداوم سیاست غیردوستانه گذشته خواهد بود. کما اینکه پس از سفرهای اخیر رامیزمهدیف رئیس نهاد ریاست جمهوری آذربایجان و الله شکور پاشازاده رئیس اداره مسلمانان قفقاز و استقبال تهران از آنها در سطح عالی و تاکید این مقامات آذری بر اهتمام ویژه باکوبه روابط دوستانه، درعمل اتفاقی نیفتاد ، تشدید فشارهای باکو علیه فعالیت نمایندگی های کشورمان ومحکوم کردن میکائیل کاظمی به سه و نیم سال زندان موید این موضوع است.

مجموع قراین نشان می دهد که بعلت سیاست خارجی انفعالی کشورمان در حوزه جمهوری آذربایجان ، باکو به این روند نیز قانع نبوده و برای تشدید سیاستهای ضد ایرانی خود منتظر برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در این کشور در مهر ماه آتی است .

واقعیت این است که ایران تمام گام های اعتماد ساز را در قبال جمهوری آذربایجان برداشته و افکار عمومی جمهوری آذربایجان علیرغم سیاهه نمایی رسانه های آذری از این موضوع آگاهی دارند، از اینرو برای جایگزینی مدل احترام متقابل بجای مدل احترام یکجانبه ، نیاز به برداشتن گامهایی از سوی باکو وجود دارد که پایان دادن به سناریو امنیتی فشار علیه نمایندگی های ایران از جمله کمیته امداد و صداوسیما و بانک ملی ، رایزنی فرهنگی " توقف سیاست میزبانی از گروهک های ضد ایرانی و دامن زدن به قومگرایی " می تواند گامهای اول این اعتماد سازی باشد، چرا که علیرغم برخی دیدگاههای خوشبینانه ، جمهوری آذربایجان امروز به پایگاهی برای رژیم صهیونیستی تبدیل شده و تصادفی نیست که رئیس جمهوری آذربایجان روابط دوطرف را به کوه یخی تشبیه کرده که تنها یک قدم آن بیرون از آب دیده می شود.